

2.11.2010

RAHOITUSOMAISUUSOSAKKEIDEN ARVOSTAMINEN JA ARVONMUUTOSTEN KIRJAAMINEN

1 Lausuntopyyntö

Kaupunki A omistaa B Oyj:n osakkeita y kpl. Osakkeet ovat tulleet yrityssulautumisen yhteydessä kaupungille. Tilikausittain osakkeet on merkitty taseeseen arvostettuna kirjanpitolain 5:2 §:n mukaisesti niiden hankinta-arvoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushinnan arvoon.

Vuonna 2005 B Oyj maksoi kaupungin tilille osinkoa x euroa, josta rahana x euroa ja C Oyj:n osakkeina x euroa (arvo z euroa/osake). Sekä rahana että osakkeina maksettu osinkosumma kirjattiin rahoitustulona.

Kaupunki pyysi vuonna 2001 kirjanpitolautakunnan kuntajaostolta lausunnon siitä, mihin taseen erään osakkeet kuuluvat. Kuntajaoston antaman lausunnon 51/16.3.2001 mukaan pörssiyhtiön osakkeet merkitään rahoitusarvopapereihin ja vaihtuviin vastaaviin kuuluvien rahoitusarvopapereiden arvonlaskennan kirjataan rahoituskuluihin ja arvon alentumisen aiheuttama kulukirjauksen oikaisu kirjataan enintään hankintamenoa saakka rahoitustuottoihin.

B Oyj:n osakkeen pörssi-arvo oli vuoden 2008 lopussa n euroa, joten niiden kirjanpitoarvoa on kirjattu alas vuoden 2008 tilinpäätöksessä x euroa. 31.12.2009 kyseisten osakkeiden pörssi-arvo oli d euroa, joten vuoden 2009 tilinpäätöksessä on kirjattu osakkeiden arvon palautumista x euroa.

Kaupunginvaltuustossa 21.6.2010 jätettiin valtuustoaloite, jossa esitettiin selvitettäväksi eri asiantuntijoiden kanssa, onko mahdollista jakaa kaupungin taseessa oleva B Oyj:n osakkeiden hankintameno jakautumishetken osakkeiden käypien arvojen suhteessa B Oyj:n ja C Oyj:n kesken tai korjata asia jollain muulla tavalla siten, että pörssikurssien muutokset vaikuttaisivat vuosikatteeseen vasta sitten, kun B Oyj:n ja C Oyj:n osakkeiden yhteenlaskettu arvo laskee alle B Oyj:n osakkeiden hankintamenoa x euroa.

Hakija pyytää kirjanpitolautakunnan kuntajaostolta lausuntoa valtuustoaloitteessa esitettyyn asiaan.

2 Lausunnon perustelut

2.1 Lainsäädäntö

Tilinpäätöstä laadittaessa ja tilinavausta tehtäessä noudatettaviin periaatteisiin kuuluu kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus (KPL 3:3.1 § 6 kohta). Hallituksen esityksen mukaan rahoitusomaisuus arvostetaan hyödykekohtaisesti, jolloin yksittäisen hyödykkeen arvon nousu ei voi kompensoida toisen laskua (HE 173/1997, s. 16).

Kirjanpitolain mukaan taseeseen merkitään rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat hankintamenon suuruusina tai, jos niiden todennäköinen luovutushinta tilinpäätöspäivänä on sitä alempi, tämän määräisenä (KPL 5:2.1 §:n 2 kohta, ns. alimman arvon periaate).

Jos rahoitusomaisuuden arvonalentumisesta tehty kulukirjaus osoitetaan viimeistään tilikauden päättymispäivänä aiheettomaksi, se on kirjattava kulukirjauksen oikaisuksi (KPL 5:16 §). Oikaisu tehdään siinä tiliryhmässä, jossa kulukirjaus on tehty.

Kirjanpitolaki antaa poikkeuksellisesti mahdollisuuden rahoitusvälineiden arvostamiseen ja tilinpäätökseen merkitsemiseen käypään arvoon (KPL 5:2a §).

2.2 Kuntajaoston yleisohjeet ja lausunnot

Kirjanpitolain 5:2 a §:n mukaan kirjanpitovelvollisella on oikeus, mutta ei velvollisuutta, arvostaa poikkeuksellisesti rahoitusväline käypään arvoon ja merkitä arvonnkorotus käyvän arvon rahastoon. Käytännössä käyvän arvon arvostusmahdollisuus koskee vain pörssissä tai muutoin julkisesti arvostettuja arvopapereita, joiden arvo on vaikeuksitta luotettavasti määriteltävissä markkinoilla ja rahoitusvälineet täyttävät muutoin kauppa- ja teollisuusministeriön rahoitusvälineiden arvostamisesta sekä merkitsemisestä tilinpäätökseen ja konsernitilinpäätökseen antamassa asetuksessa (1315/2004) säädetyt edellytykset.

Kuntajaosto on yleisohjeessaan kuntien ja kuntayhtymien taseen laa-
timisesta (2006, luku 4.3.2, s. 27) rajoittanut kirjanpitolain 5:2a §:n mukaisen käyvän arvon mukaista arvostamista sovellettavaksi kunnissa ja kuntayhtymissä vain erityisen painavasta syystä. Jos tätä arvostustapaa poikkeuksellisesti käytetään, käyvän arvon muutos voidaan merkitä vain taseen käyvän arvon rahastoon, ei tulosvaikutteisesti.

Mainitun yleisohjeen mukaan saamisten ja rahoitusarvopaperien arvostussäännöksessä käytetyt käsitteet "todennäköinen arvo" sekä "todennäköinen luovutushinta" tarkoittavat niiden markkina-arvoa.

Kuntajaosto on antanut lausunnon 51/16.3.2001 koskien sulautumisen yhteydessä saatujen pörssiyhtiön osakkeiden käsittelyä. Sen mukaan pörssiosakkeet tulee merkitä rahoitusarvopapereihin vaihdettavien osakkeiden poistamattomasta hankintamenosta. Hankintamenosta on tehtävä arvonalennus, jos uusien osakkeiden käypä arvo on alempi kuin alkuperäisten osakkeiden kirjanpitoarvo ennen fuusiota.

3 Kuntajaoston kannanotto

Kuntajaoston käsityksen mukaan hakijalle jätetyssä valtuustoaloitteessa esitetään selvitettäväksi, voidaanko hakijan omistamien B Oyj:n ja C Oyj:n osakkeiden arvonalennukset kirjata kuluksi vasta siinä vaiheessa, kun mainittujen osakkeiden yhteenlaskettu käypä arvo laskee alle B Oyj:n osakkeiden taseeseen merkityn hankintamenon x euroa.

Hakijan tapauksessa kysymyksessä ovat kahden eri osakeyhtiön osakkeet. Kirjanpidon yleisiin periaatteisiin kuuluvan erillisarvostuk-

sen mukaisesti eri yhtiöiden osakkeet on tilinpäätöksessä arvostettava erikseen. B Oyj:n osakkeet on arvostettava x euron hankintamennon määräisenä ja osinkona saadut C Oyj:n osakkeet on arvostettava osinkosumman x euron määräisenä. Jälkimmäisten osakkeiden saannossa ei ole kysymys jakautumisesta. Jos tilinpäätöshetkellä osakkeiden markkina-arvot ovat alentuneet mainituista hankintameno- tai niitä alemmista taseeseen merkityistä markkina-arvoista, alentuminen on kirjattava rahoituskuluksi ja osakkeiden arvon vähennykseksi, ellei alentuminen ole tilapäinen. Arvonalentumisen tilapäisyys on voitava luotettavalla tavalla osoittaa, jos taseeseen merkitään markkina-arvoa korkeampi arvo (KILA 1836/2009). Jos osakkeiden markkina-arvo tilinpäätöshetkellä on taseeseen merkittyä alennettua arvoa suurempi, kulukirjaus oikaistaan enintään hankintamenoön saakka. Kun kulukirjaus on tehty muissa rahoituskuluissa, sen oikaisu tehdään muissa rahoitustuotoissa.

Kirjanpidon erillisarvostus ja alimman arvon periaate rahoitusarvopapereiden arvostuksessa tarkoittaa mm. sitä, että rahoitusarvopapereihin sisältyvän yksittäisen yhtiön osakkeen arvonalentuminen on vähennettävä, vaikka toisen yhtiön tai saman yhtiön toisen osakesarjan osakkeen arvo on noussut. Arvonnousuja ei voi ottaa huomioon, mutta arvonalennukset on otettava tilinpäätökseen, ellei sovelleta KPL 5:2a §:n mukaista rahoitusvälineiden käyvän arvon mukaista arvostusperiaatetta. Jos osakkeen, jonka arvoa on alennettu, markkina-arvo nousee tilinpäätöshetkeen mennessä, arvonalenemisen aiheuttama kulukirjaus oikaistaan siinä tiliryhmässä, jossa kulukirjaus on tehty. Oikaisu tehdään kuitenkin enintään osakkeiden hankintamennon tasoon.

Poikkeuksellisesti pörssiosakkeet on mahdollista arvostaa käypään arvoon ja merkitä käyvän arvon ja hankintamennon ylittävä erotus käyvän arvon rahastoon kirjanpitolain 5:2 a §:n ja kuntajaoston yleisohjeen taseen laatimisesta (1999) mukaisesti, jos ne täyttävät muutoin kauppa- ja teollisuusministeriön rahoitusvälineiden arvostamisesta sekä merkitsemisestä tilinpäätökseen ja konsernitilinpäätökseen antamassa asetuksessa (1315/2004) säädetyt edellytykset. Tällöinkin tulee noudattaa erillisarvostuksen periaatetta hankintamennon ylittävän arvon muutosten, lisäysten tai vähennysten, merkitsemisessä rahastoon. Hankintamennon alittavat arvonalennukset on kirjattava kuitenkin rahoituskuluksi ja arvon palautuessa kulukirjaus oikaistava hankintamenoön saakka rahoitustuotoissa.

4 Kuntajaoston lausunto

Hakijan omistamien kahden yhtiön osakkeiden arvonalennusten kirjaaminen kuluksi valtuustoaloitteessa esitetyllä tavalla vasta siinä vaiheessa, kun mainittujen osakkeiden yhteenlaskettu käypä arvo alittaa toisen yhtiön osakkeiden hankintamennon tai sitä alemman taseeseen merkityn todennäköisen luovutushinnan, ei ole mahdollista.

Rahoitusomaisuus arvostetaan kirjanpitolain erillisarvostuksen periaatteen mukaisesti hyödykekohtaisesti, jolloin yksittäisen hyödykkeen arvon nousu ei voi kompensoida toisen laskua.

Osinkoina saatujen osakkeiden hankintamenoa pidetään saatua osinkosummaa. Vaihtuvien vastaavien osakkeet arvostetaan tilinpäätöksessä hankintamenoön tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. Pörssiosakkeiden ollessa kyseessä, arvona pidetään tilinpäätöspäivän

pörssissä noteerattua arvoa. Jos pörssiarvo on alempi kuin osakkeiden hankintameno tai sitä alempi taseeseen merkitty markkina-arvo eikä alentuminen ole tilapäinen, alentuminen on kirjattava rahoituskuluksi ja osakkeen arvon vähennykseksi. Jos rahoitusomaisuuden arvonalentumisesta tehty kulukirjaus osoittautuu viimeistään tilikauden päättymispäivänä aiheettomaksi, se on kirjattava kulukirjauksen oikaisuksi.